

”EGT VLAEMSCHE TAELVRIENDEN”

door Marc VAN TRIMPONT

De nieuwe of nieuwste spelling die halfweg de negentiger jaren werd doorgevoerd haalde in Noord en Zuid volop de publiciteit. Nu hoeft men geen bijzonder attentievol waarnemer te zijn om vast te stellen dat zowel in Nederland als in Vlaanderen, gisteren net als vandaag, (te) vaak de nadruk wordt gelegd op wat Noord en Zuid scheidt op het vlak van de gemeenschappelijke standaardtaal. Deze houding staat in schrill contrast met wat in het Franse taalgebied leeft waar, onder meer via en dankzij de zogeheten francofonie, vooral datgene wordt beklemtoond wat men samen gemeen heeft. Met andere woorden, voor de Nederlandssprekenden is de spreekwoordelijke halve fles duidelijk al halfleeg, voor de Frans spreken is ze, even duidelijk, nog halfvol... Maar, maakt precies die nuance niet het wezenlijke verschil?

Dat ook destijds -reeds meer dan honderd vijftig jaar geleden- de problematiek algemene standaard-taal versus particularistische streektaal niet uitsluitend het domein was van “geleerden” maar integendeel ruim aan de orde was, kan worden afgeleid uit het feit dat zelfs de lokale pers er veel aandacht aan besteedde. Zo bijvoorbeeld verscheen in **DEN DENDERBODE** anno 1847 een heuse polemiek tussen voor- en (vooral) tegenstanders van een algemene standaardtaal voor Noord en Zuid (door de tegenstanders in Vlaanderen “Hollandsch” genoemd) en dit naar aanleiding van de nieuwe spelling welke toen was ingevoerd¹. Het loont de moeite dit te publiceren niet alleen omwille van de historische waarde en omwille van het feit dat deze controverse ook in Geraardsbergen levendig was, maar ook om even te vergelijken hoe de zaken er vandaag voorstaan. Alhoewel het een vlotte leesbaarheid niet ten goede komt, maar omdat het de sfeer van toen voor de geest roept publiceren wij de **originele versie**:

**In DEN DENDER-BODE
nr.3 van 4 oktober 1846, p3.:**

Zie hier den artikel dien ons door eene Brabandsche vergadering van *egt Vlaemsche taelvrienden* met verzoek van afkondiging toegezonden is:

Met een waer genoegen hebben de vrienden

der redeneer- en spraakkundige grondregels, een nieuw Weekblad zien verschynen, in het vlaemsch opgesteld, zonder de minste hollandsche verbastering. Dit is eene nieuwe hulde, beweezen aen de nationaele weerdigheyd, gehoond door de herinvoering eener tael zoo eenstemmiglyk, voor 1830, als onredkundig en vreemd, verstooten (Noot: 150000 Belgen hebben tegen de invoering van het Hollandsch geprotesteerd: Standaerd van Vlaenderen, 24 november 1840).

Na gepoogd te hebben, zoo als voor het aengehaeld tydperk, van onze twee nationale taelen te onderdrukken, durfde men zelfs het Vlaemsch uytshelden als of het zelve in Belgenland alles bedorven had (Noot: Het is die Vlaemsche tael die alles bedorven heeft: Verslag van M. Bormans, bladz.52. - Indien deeze vaderlandsche benaeming alles bedorven heeft, waerom bedient men er zich heden van dezelve toeëygenende aen eene spraek welke de onze niet is?). Om het vlaemsch te beletten van voordaen niets meer te bederven, wilt men uytwisschen; doch de zaek is niet gemakkelyk, dewyl de worsteling reeds 30 jaer duert, behoudens van 1830 tot 1836; en de zelve is verre van een eynde te neemen; uw blad, mynheer opsteller, levert er eene gansch vaderlandslievende betooning van op!

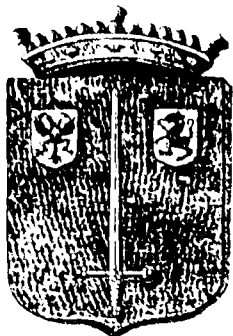
In de erkende onmogelykheyd van, door vergelykende bewyzen, de oude spelling en de ouderwetsche regels van het hollandsch op de hedendagsche grondstellingen en spelling van het Vlaemsch te doen gelden, vond men geenen anderen uytweg tegen den algemeynen afkeer, in talryke protestatiën, uytgedrukt, dan alom uyt te kraemen dat de vraeg zeer eenvoudig was, dat men niets aan het hollandsch ontleenen wilde, dat het slegts op eene *nieuwe* spelling aenkam...

De hoofdleyders wisten zeer wel dat eene daedzaek, valsch, dikwils herhaeld, immer eyndigt met misleydene aen te winnen; ook wierd het woord *nieuwe spelling* overal uytgeleurd; zelfs was dit eene koninglyke commissie welke de *nieuwe spelling* uytgevonden had; en de vlytigste *school* opzieners verheffen alom met iever het boven-aengehaelde *splinter nieuw* spelling stelsel.

ZONDAG 20 SEPTEMBER 1846.

EERSTEN JAERGANG. — N° 1.

Dit blad verschijnt des Zaterdag in den namiddag onder de dagteekening van den daarop volgende Zondag. — Den prys der inschryving, by trimester, is bepaeld op 1 fr. 75 c., dien der annoucen op 15 centimen den drukregel. — De persoonen die voor een geheel jaer inschryven, mogen alle dry maenden kosteloos eene annouce van 10 drukregelen in ons blad doen plaetsen. — Indien iemand regtveerdige klagen of gegronde reklamen in 't algemeen belang te doen heeft, by mag op onze onpartidigheid rekenen; aen deeze zullen wy plaets in onze kolonnen verleen en dezelve ondersteunen. — Dit weekblad zal

CUIQUE SUUM.

verder gewaagen van alle brochueren, schriften, boeken, printen, etc. waervan een afdrukkel aen deszelfs opsteller zal worden toegezonden. — De naemen der persoonen die ons eenige stukken zouden begeeren mede te deelen, zullen geheym gehouden worden, ten zy wy in regte gedwongen wierden dezelve te doen kennen. Geene stukken waervan wy de opstellers niet kennen, zullen in ons blad opgenomen worden. — Men word verzogt alle artikels, annoucen, geld etc. vragtvy toe te zenden. — De redactie van dit blad gelast zich met al wat den druk aengaet.

DEN DENDER-BODE.

Kop van titelbladzijde van het eerste nummer van *Den Dender-Bode*

De *nieuwigheyd* van de spelling is al zoo valsch als de benaeming zelve eener koninglyke commissie, *ad hoc*.

Overigens, komt het hier niet aen op spelling, hetgeen ten anderen eene zeer onverschillige zaak is (egt of echt, word of wordt, etc.) en welke de eer niet zou bekomen hebben van onze volksvertegenwoordigers bezig te houden, voor dewelke het Vlaemsch en het hollandsch verscheenen zyn, in de gedenkwaardige zittingen van 19, 25 en 31 Januarius 1844.

De spelling, volgens de Academie, is de konst en wyze van de woorden te schryven. Wel nu, wat doet er de wyze aen op welke vremdelingen en de voorstanders van het hollandsch, te onzent, de woorden schryven, zoo dit noch de grondregels onzer moedertael, noch onze uytpraek, onderscheydend van de Hollandsche, vervalscht. Zie daer waer tegen de Belgen van den beginne geprotesteerd en gepetionneerd hebben, en geenszins tegen eene *spelling* hoegaemd.

De vlaemsche tael, zoo redekundiglyk volmaekt door onze voorvaeders, onder de regeering van Maria Theresia, toen het openbaer onderwys en de Spraekkonst zoo merkelyk verbeterd wierden, met deeze wysheid en deeze vaderlandsliefde welke de staetsbestierders alsdan onderscheydden en toen het land vry was van alle partygeest.

De toenmaelige volmackingen, die de Vlaemsche tael onderging, bestonden vooreerst in het verzaeken eener gebrekkige spelling, en in de verstooting der ouderwetsche en antispraekkundige regels.

Op dit tydperk wierd de vlaemsche tael gevestigd in het midden zelf eens hollandsch legers, dat alsdan onze byzonderste plaetsen in bezit had, uyt kragt van het onbillyk verdrag van 1715. Dit waerlyk *nieuwe* taelstelsel wierd overtreffend erkend en door eene vrye en ongedwongene beweging in al de provinciën, zonder den minsten tegenstand aengenomen.

Heden deeze volmaektheden, op voorgaende regels der spraekkonst gegrond verstooten om dat de zelve eene strydigheid met het hollandsch opleveren, zou zyn de gedagtenis onzer voorvaeders onteeren, zou zyn ons voor den vremdeling vernederen.

Gelyk zigbaer bewys dat het hier niet aenkomt op spelling, maer enkelyk op de *hollandsche tael*, is het toereykend de eerste poogingen by te brengen, eenige jaeren na de omwenteling van 1830 aangewend; toen de gemoederen zich begonnen te bedaeren:

'De hollandsche tael, zeyde men, is alleszins de onze' (Zie M. David, inleyding zyner spraekkonst).

'Het zoude eene dwaasheyd zyn, ons, door de tael met de hollanders niet te vereenigen' (Zie M. Willems, Belgisch Museum 2de deel, en zitting der kamer van 31 januarius 1844).

'Zes millioenen menschen zullen de zelfde tael spreken', zegt M. Bormans (De tael van al de Nederduitschsprekende van zes millioenen zyn zal: Verslag van M. Bormans, bladz.5).

En toen in de kamer der volksvertegenwoordigers het onnoemelyk besluit van den 1 januarius 1844, betigt wierd, als het hollandsch herstellende, riep een lid uyt, deezen ministerieelen act willende

onderschraegen: Dat immer het onderscheyd der zinsneedregeling (phraseologie) zal bestaen.

Den heer Dumortier dit woord opvattende, antwoordde in deezer voege:

‘Wel nu, ik vraag het u, myne heeren, als men gedwongen wordt tot die slotrede te komen, dat er geen ander onderscheyd overblyft dan dit der phraseologie, is dat niet belyden dat het onderscheyd schier op niets uytkomt?’

Het blyft dan beweezen dat hier waerlyk over eene *vremde tael* gehandeld word, wier eerste pooging niet gelukkig was, en geenszins over een *nieuw* orthograf, woord dat slegts gebruikt word om gemakkeliker de oogen te verblinden van die geene welke niet weeten te weerdeeren of niet willen weerdeeren, dees zwaerwigtig vraagstuk waer in men niets bedoelt dan het character en de onderscheydende uytpraek van het vlaemsch te vernietigen, om de zelve met het hollandsch te vermengen.

Zie hier, onder duyzende eenige voorbeelden die overbodiglyk bewyzen, dat het hier niet meer aenkomt op een *phraseologie* of *orthographie*.

Hollandsch: *De koning Willem de eerste*. (Dit is eenen stokouden regel en geenszins spelling, in gebruyk voor de 7e eeuw.)

Vlaemsch: *Den koning Willem den eersten*.

Hollandsch: Heilig hart, majesteit, ei, regtvaerdigheid, muijer, Luiker, etc. (Dit is eene *vremde uytpraek*, eene tael welke men nooyt in Belgenland heeft kunnen naturaliseeren.)

Vlaemsch: Heylig hert, majesteit, ey, rechtveerdigheid, muijer, Luyker.

Wy zullen hier van de onklanktekening niet spreken, die ons naer de opkomst der spraek terug leyd, door de ontwarring der uytpraek en der beteekenis van de woorden; wy zullen ook geene melding maeken van het belachelyk gebruyk in weezen voor 1438, van door eene letter het enkelvoud te verminderen, om er het meervoud van te maeken, ongerymde bewerking, welke dikwils het woord onverstaenbaer maekt; al deeze gebruyken der voorgaende eeuwen worden ons slegts heropgeleyd omdat eene nabuerige natie dezelve nog bezigt (Het scynt dat deeze oudheden op haer eynde gaen, volgens de voorzegging van haere eygene voorstaenders: ‘Er zal een tyd komen, dat de nederduistische tael in haere grammaticale wetten een GROOTE *omwenteling* zal ondergaen’ (*Tael-congres en Vlaemsch-feest*, gehouden te Gent, den 23 en 24 October 1841, page 43.); ondanks het gevoelen van verscheydene zeer geagte hollandsche

schryvers, en onder andere van den vermaerden Bilderdyk, die deeze verwyst als ‘*laf en belachelyk op onkunde en domheyd* gegrond.’ (Verh. over de vlaemsche spelkunst, boekdeel 11, blz.497.)

**In DEN DENDER-BODE
nr. 14 van 20 december 1846, p.2.:**

Het letterkundig genootschap dat zich in brabant van tyd tot tyd vereenigt, heeft deeze week wederom eene vergadering gehouden tydens welke het ongegrond spellingstelsel der zoo gezegde commissie is op tapyt gekomen. Een der leden die zich door zyne geleerdheyd en verschillende welgeschreevene werken doet onderscheyden, beloofde zich over den werkelyken voortgang dien onze egt vlaemsche moedertael in die streeken doet. Hij moedigt ons aen met aenhoudendheyd den weg te volgen dien wy zyn ingeslaegen en beloont ons door zyne veel beteekenende getuygenis van tevredenheyd over de poogingen die wy aenwenden om ons vaederlyk erfdeel te verdedigen. Wy bedanken onzen agtbaeren vriend over de menigvuldige inschryvingen dien hy ons thans gezonden heeft en verzekeren hem dat den *Denderbode* nooyt zyn vlaemsch character zal verloochenen. Dat de onmaetige sommen gelds verslindende schoolopzienaers maer werken om de hollandsche naeepery te verspreyden, het volk begint de oogen te openen en de onvaderlandsche poogingen dier voor den staet zoo drukkende mannen volgens weerde te schatten. In eene menigte der voortreffelykste gestigten word de hollandsche en verbasterde commissie-spelling verbannen en wint onze duydelijke vlaemsche moedertael veld.

A propos van commissie-spelling, wie vertaelt nu het *mémorial administratif* van Brussel? Dien *phoenix*, hy moge zyn wie hy wilt, kent noch *vlaemsch* noch *hollandsch*, want als men er den franschen text niet by heeft, verstaet men uyt zyn broedsel niets. Het schynt dat hy met den woordenboek in de hand vertaelt; dusdaenige koddige uytdrukkingen vind men daer in, dat men geneygd is er mede te spotten!...

Neemen wy thans geduld tot dat den staet die reeds bekend dat de wet op ‘t leeger onderwys teenemael haer doel mist, deeze intrekke, en dan zullen wy werkelyk ondervinden dat al die nuttelooze schoolopzienaers die nu met zooveel geweld overal de brabbeltael aenstookten, deeze

zullen laeten vaeren, wanneer zy zullen zien dat hunnen iever nimmer door ronde en dikke sommen beloond word.

In DEN DENDER-BODE

nr. 22 van 14 februari 1847, p.1 en 4.:

Over eenigen tyd kondigden wy eenige ons toegezondene nationaele vraegen af betrekelyk de berooving der eygenschappelyke hodaenigheden van den belgischen Leeuw, en de neervelling van den vreyheydsboom etc., thans ontvangen wy uyt Braband andere gewigtige vraegen, die wy hier afkondigen, zie ze hier:

Op *wiens bevel* verstoot men de schoolmeesters die voortvaeren in onze egt vlaemsche moedertael aen de vlaemsche jeugd te onderwyzen?

Op *wiens bevel* begunstigt en bevoordeelt men, in Belgenland, de hollanders en andere hollandsche Belgen, die ons vaderland met hollandsche of nederduytse boekskens opproppen?

Op *wiens bevel* vertaelt men het *bestierend memoriael* der provincie Braband, en schier al de plakkaeten, uyt de ministeriën voorkomende, in het hollandsch?

Op *wiens bevel* vertaelt men de belgische wetten in het hollandsch, vremde tael welke niet eenen Belg verstaet? (Dit bekennen zelfs leden der *bijblijvende Deputatie* van Braband, en der volksvertegenwoordigers-kamer).

Op *wiens bevel* raeden de schoolopzienders zoo vueriglyk de buytenonderwyzers het hollandsch aen?

Op *wiens bevel* eyndelyk, word onze schoone en ryke vlaemsche nationaele moedertael zoo deerlyk verward en ons openbaer onderwys zoo schrikkelyk verbrod, verscheurd en verknoyd?!

Indien de letterkundige maetschappy die ons deeze vraegen toestiert hierop eene antwoord vergt, zal den *Dender-bode* een enkel vraegsken doen dat eene beduydende antwoord in zich zelve bevat. Dan, door wiens toedoen worden diegene welke eene volkomene regeeringsloosheyd in onze taelwetten gebragt hebben, en aldus het eenig teeken dat er van onze vlaemsche nationaliteyt overblyft schandelyk verraeden en verkogt, door wiens toedoen, vraegen wy, worden die met kruysen, linten, titels en andere weerdigheden vereerd?

Zommige onderwyzers die aen ons blad verkleefd zyn, beklagen zich deerlyk over de wellekeurigheid der schoolopzienders, en

vinden geen uytdrukkingen sterk genoeg om de verwarringte schandvlekken die deeze nuttelooze en geldverslindende mannen in het onderwys der moedertael en in derzelve uytpraek met geweld indringen! Eylaes! zeggen zy, men kent de geslachten niet meer, men is onweetend in de uytpraek, men mengt alles ondereen. Wy raeden onze geagte onderwyzers aen zich tegen die mannen kragtdaediglyk te verzetten, en als men tegens hun willekeuriglyk zou te werk gaen zich bijeen te verzaemelen en eene petitie tegen die budgetvreeters naer de kamers te zenden; er zyn toch nog mannen die aen het schandelyk gedrag van zommige dier schoolopzienertjes pael en perk zullen weeten te stellen, en eens zullen nadenken dat diergelyke inbreuk op 't nationael onderwys eene voornaeme oorzaak van Willems val geweest is.

Aen den opstelder van den Dender-bode.

De aankondiging in uwen voorlaetsten Nr. raekende onderscheydene onverbasterde vlaemsche woordenboeken, heeft eene zeer aengenaeme voldoening aen de vrienden der nationale taelen moeten veroorzaaken.

Wel hoe! na sedert dertig jaeren al de middelen van verhollandsching en van arglist uytgeput te hebben om onze schoone vlaemsche tael uyt te wisschen, ontmoet haere hedendagsche spelling, haere regels volgens den voordgang der spraekkundige wetten, nog ieverige voorstaenders en verstandige gebruykers; het geen dit bewaerheyd is de bestaenlykheyd deezer woordenboeken, terwyl de verspreyders der vremde spraek, tot heden niet eenen hebben kunnen te voorschyn brengen... Zou het de regeeringsloosheyd zyn, waer in zy de tael gedompeld hebben, die hun dwarsboomt, of zou het de terugstooting zyn waer van de smaekelooze verwyfde hollandsche uytpraek het voorwerp is?

Wat er ook van zyn moge; de lexicographische werkers hebben ons integendeel onlangs verscheydene bytende dagverhaelen der oneenigheden welke in het veld der taelneerlandomannen uytgeborsten zyn, medegedeeld.

Gedooog hier over een woordje. Sedert de oogenblikkelyke verschyning van het hollandsch als eenen fakkel van tweedragt in Belgenland geworpen, hebben zekere mannen zoo menigmael herhaeld dat die vremde tael de onze is dat eyndelyk eenige oude vrienden der zelve deeze uyroepingen als weezenlyk aenziende

de hand aen het werk geslaegen hadden om de liefhebbers eenen volkomen hollandschen woordenboek aen te bieden, met al de aerdige spreekwyzen en koddige uytdrukkingen die aen 't hollandsch eygen zyn.

Doch de mededinging meer of min afgunstig, heeft deze uytlandsche taellieden by het publiek als misluydend en aenstootelyk aengeklaegd, in zeer duydelyke *brochuerkens* verzeld door eenen overgrooten lyst van misslagen en fauten; maer eylaes! d'overhand bleef aen de aenvallers niet, want d'andere afdeeling der nieuwe spellingsgasten (Nu weet men door het verhael des Dender-bode, derden nr., wat deeze twee geheymzinnige woorden 'nieuwe spelling' beteekenen), is plotselyk in de strydbaen gerukt, om snedig te vueren op de onverwagte vyandlykheden van mannen welke onder het zelfde taelbanner, listelyk arbeyden om onze *logieke* spelling en regels en byzonderlyk onze nationaele uytpraek te vervangen door de oude spelling, stok oude regels, en den laffen toon der hollandsche tael.

In alle geval hebben de aenranders, groot ongelyk zich te beklaegen als men hun dezelve zonder eenige agterlaeting aenbied, zoo als zy over den moerdyk in gebruyk zyn.

De geheele kwestie bestaet hier in: hebben de schryvers van 't bedoeld werk de aengerande *spraek* deuntjes in d'hollandsche woordenboeken uytgeschreeven, zoo als hunne voorzaeten onder de regeering van 't *million Merlin* (en deeze nog in de slegste), dan vallen alle verwytingen van zelfs? en ieder kan zich overtuygen dat de zaek zoo is.

Overigens, sedert lang zyn de neérlando-lexicographische ongerymdheden als eene overmaet van verstooting beweezen geworden (Zie *Korten inhoud der verdediging van de vlaemsche tael tegen de herstelling van het hollandsch*, bladz. 11, 12, 13-1843).

Eyndelyk de twee oorlogende partyen zouden misschien wel doen van tot bemiddelaer te neemen eenen hollandschen taelverspreyder die aen de *lingui-neérlandomannen* verklaerd heeft dat den oogenblik om woordenboeken te maeken nog niet gekomen is (Inderdaad men bedient zich zeer wel van de hollandsche woordenboeken -hier verspreyd voor 1830-; by middel van eene enkele verandering van de tweede aa, uu, in e (ae, ue), hebt gy het nieuw spellingstelsel in de hoogst volmaekten stand:

zie onder andere, het *Verslag* van Mr. Bórmans, het Staatsblad van 1844, etc., etc.), en aldus de vyandlykheden, nadeelig aen beyde *nieuwe* spelling partyen, op te schorsen, door eenen onbepaelden wapenstilstand.

Bovendien, bestaen er andere beweegredenen van verzoening, 1e de voorzegging van het *vlaemsch feest* (blz. 43), welke de nieuwe spelling met de geheele omsmyting bedreeyt; 2e dat de afwagting deezer tael-ontroering en ondanks het inspecteursleger, de gedaente der nieuwe spelling dagelyks meer en meer verdwynt: den eenen verwerpt den hollandschen ouden regel van de vervrouwelyking van het mannelyk geslagt; den anderen verstoot de *antique* hollandsche grondletters-verwinking; en wat de zoo betragte hollandsche uytpraek raekt, deeze word in 'talgemeyn verfoeyt, zoo dat de zoo gezegde *nieuwe* spelling welhaest onkenbaer zal worden aen de oogen der zelve haerer gewaende uytvindders!....

In DEN DENDER-BODE

nr. 24 van 28 februari 1847, p.3-4.:

Den volgenden brief uyt D... was ons te laet behandigd om in ons voorig nr. te worden geplaeft.

De oplossing van alle vraegen vervat in uwen nummer van zondag 11.² is begreepen in een half regelken der waerheden verhaeld in de rymkens (gelyk gy die noemt) gedrukt in uwen nummer van 20 Dec. 11. het welk met verontweerdiging en kragt verklaert, dat alle gunst en geld in overvloed te bekomen zyn voor vremd gebroed of soortgelyke *die den Belg gestadiglyk verbelgen* en handelen als het ware tot zynen ondergang. (...), de verbastering en schaeking van hunne reyne en heldere moedertael word op prys gesteld, pensioenen, kruyskens, linten, geldposten en vermogen worden vergund aen die zich valschelyk uytgeven voor de puykschryvers der vlaemsche tael om ze alzo des te beter afkeerig, belachelyk en onverstaenbaer te maeken, en gevolgentlyk te vernietigen. Zy hebben begonst met de geslagten rykdom der tael, te verwarren daer na de spelling; nu zyn zy reeds aen het verderven van haeren geest en vloeyende uytpraek, derwyze dat gy maer een blad van hunnen *galimatias*³ (die zy met alle wederzydsche loontrekkende loftuytingen willen doen voor 't beste vlaemsch doorgaen) te leezen hebt, om voor langen tyd die tael in minagting te

neemen. In hunne nageëpte stelling, harde en vermoeyende bewoording, duysterheyd van zin en rede, gaen zoo ver, dat gy geene halve uer aenhoudend hunne gewaende meesterstukken in *jaerboekjes*, Gendsche gazetten, bundeltjes, enz. luyd kunt leezen, zonder groote geestvermoeydheyd, hoofd en keelpyn, en dan, vergeef ik u nog de kunst als gy er iets van hebt begreepen. En het zyn de authouren dier moedertael doodende gewrogten, die ons Fransch bestuer beloond en belauwerd; en niet zonder reden: het bestuer wilt de vlaemsche tael uytroeyen, en geen beter middel als van ze onverstaenbaer en onuytsprekelyk te maeken. Zie daer, mynheer de antwoord op alle de *op wiens bevel* der brabantische maetschappy, zie daer de invulling van dit slach van vernieuwden *sic vos non vobis*¹. (...)

In DEN DENDER-BODE
nr. 26 van 14 maart 1847, p.1-2.:

(N.v.d.r. : Dit is een reactie van het weekblad op een venijnige lezersbrief verschenen in 't *Verbond van Aelst* en ondertekend "Diep uyt Borsbeek"): (...); ja zeker, bewyst de eenvoudige gezonde reden niet dat alle taelen voor verbetering en beschaeving vatbaer zyn, maer wy daegen niet u, lichtzinnigen knoeyer, want ofschoon uwen schryfrant nog al opgepronkt is, is uw oordeel veel te gering, wy daegen uyt al de groote mannen uwer zogezegde verbeterde tael, om ons te bewyzen dat zy onze moedertael of beschaefd of verbeterd hebben; wy van onzen kant, kennen ons sterk genoeg om door de eenvoudige gezonde reden te betoonen, dat zy deeze misvormd en onverstaenbaer gemaekt hebben; dat de hollandsche tael van de vlaemsche hier verschillend is, dat de vlaemsche haere vaste en onwerderleggelyke regels bezit gesteund op de redekunde en eygen aen de vlaemsche uytspraek, terwyl de hollandsche geene vaste regels heeft, en zy nooyt of zelden tot de noodzaekelyke afleyding kan terug keeren, zonder tegen haere eygene regels te zondigen, dat eyndelyk de hollandsche spelling die den ongerymden brief volgt, aen honderde onverstaenbaere volzinnen onderhevig is, die men vrugteloos in de vlaemsche zoeken zou. Wat er van zy, wy oordelen dat men slegts eene tael verbetert of beschaeft, als men dezelve duydelyker en voor een ieder vathaer maekt.

Nu, 't is hiervan dat wy bewyzen vraegen. Dat den gewaenden Borsbeekenaer dan de fynste zyner aenhangers raedpleege, het scheëlt ons weynig dat hy zich met hunne pluymen bedekke, als hy maer gegronde antwoord geeven kan. (...)

In DEN DENDER-BODE
nr. 27 van 21 maart 1847, p.1-2.:

In ons vorig Nr. beloofden wy een woord over wylen M. Willems, dien wy, volgens den liefhebber van *diep uyt Borsbeke*, gehoond hebben. Indien wy deeze gelegenheyd te baet neemen om hier eenen brief van dien overleeden letterkundigen af te kondigen, 't is slegts om te antwoorden aen de lichtzinnige uytdaeging van een manneken dat zou beter doen zich met copiëeren van koop-kontrakten en verhueringsvoorwaerden dan met gazetschryven bezig te houden. Het is een ieder bekend dat wy geene stapels boekwerken ten voordeele van ons stelsel hebben by te brengen; maer de gezonde reden, en een enkel boeksken hoe kleyn het zy, zal geheele hoopen schriften vervangen, om den onpartydigen leezer te doen zien, wie van ons eene verstaenbaere en beschaefde tael schryft. Wy bedoelen de Verhandeling over de Vlaemsche tael door den heer Adv. Van den Bossche; en zie hier wat wylen M. Willems op zegde:
MYNHEER!

Ik heb uwe welgeschrevene verhandeling over de vlaemsche tael, onder geleide van uwen brief, zeer wel ontvangen en met aandacht gelezen. Het exemplaar, bestemd voor prof. D'Hulster, thans overleden, heb ik de vryheid genomen aen de letterkundige maetschappy, dragende tot zinspreuk *de tael is gansch het volk*, te Gent, toe te zenden, ten einde by dezelve gelezen en gestudeerd te worden. UWEd. kan echter over dit exemplaar beschikken naer goeddunken.

Daer uw werkje in de handen van het publiek is en uwe regtzinnigheid en goede trouw in hetzelfde duydelyk te erkennen zyn, waerover ik UEd. mynen dank betuyge, zoowel als voor het vriendelyk toezenden van eenen afdruk daarvan, zoo achte ik my gehouden, en aen UWEd. en aen het publiek myne tegenbedenkingen te doen kennen, immers door eenige, volgens my, door UWEd. over het hoofd geziene grondbeginselen van tael en spelling. Zulks hope ik te doen door een artikel in de *Gazette van Gent*, niettegenstaende de aenhoudende ongesteldheid

en zwakheid van hoofd, welke my sedert meer dan een jaer schier onbekwaem maken myne denkbeelden op papier te brengen. Gelief intusschen de verzekering myner hoogachting te aenvaerden, (enz). Gent 21 december 1845. (Get). J.F. WILLEMS

Van eene andere zyde, zie hier wat M. Sleenckx, dien vuerigen verdediger van 't commissie hollandsch over 't zelfde werkje in de *Vlaemsche stem*, ledent 1 jaer heeft afgekondigd:

“De styl van het vlugschrift, wy bekennen ook dit met een waer genoeg, die gelykt in het geheel niet, aen datgene waeraen de Desrochisten ons hebben gewend. Dat kunnen wy ten minste goed vlaemsch heeten.”

Nu nog een woord aen den gewaenden Borsbeekenaer, naer welken wy visschen en dien wy zonder twyfel aen den hangel zullen krygen. Dat hy en al zyne aenhangers wel denken dat *verba et voces et praeterea nihil*⁵, anders, dat veel schelklinkende stadhuyswoorden by ons geene zakken vullen, maer dat er bewyzen zyn, om iets wat het zy, te staeven; en daer hy zoo luydrugtig schreeuwt dat de commissiegasten vooruyt zyn, dat zy de tael beschaefd, verbeterd en verstaenbaerder gemaekt hebben, zal hy ons, kan hy, in onze egt vlaemsche spelling die wy volgen, eenige onverstaenbaere volzinnen voorbrengen, en voor elken die hy uyt zyn breyn zal persen, verbinden wy ons er hem een dozyn in 't hollandsch of commissie vlaemsch tegen te brengen. Hieruyt zal elken vriend van verlichting en vooruytgang kunnen oordeelen, wie van ons, den gewaenden Borsbeekenaer of wy, het beste stelsel voor heeft; de ouders zullen hieruyt ook kunnen vatten naer welke gestigten, vlaemsche of hollandsche, zy hunne kinderen te zenden hebben. Inmiddels, indien de waerheyd van 't spreekwoord, *dat den ezel altyd agter zynen meester komt*, niet verweezenlykt word, laeten wy hem de taek over, die noch M. Willems, noch de maetschappy *De tael is gansch het volk*, heeft kunnen vervullen, naemelyk, om het enkel werksken waerop wy steunen, en dat AL de regels der groote commissiemannen vergruyst, te wederleggen. Maer, *Denderbode*, zal men zeggen, gy wilt een kind met zyne hand doen yzer breeken; wy antwoorden hierop dat als kinderen groote menschen werken willen doen, zoo als over liberalismus, weefgetouwen, taelkunde, verlichting, vittery en verwoede tartingen, etc. praeten, zy hierover moeten geïnterpelleerd worden; wie weet hoe somtyds eenen zot den wysgeer speelt.

Tot daar deze polemische tijdsdocumenten. De “discussie” werd nog verder gezet. Er werden echter geen nieuwe elementen ten gronde aangevoerd, maar de stijl ging steeds meer de weg op van het scheldproza, waarbij woorden en begrippen als *baudekens-kweeker*⁶, *ezelspraet*, *arm sulleken*, *Pilatus*, *Janus*, *uytvlugtsel der tweegezigten en baudekens-dryvers*, *dwaeze praetzugt*, en dies meer, schering en inslag waren en het emotieve en alles behalve zakelijke karakter van de “gedachtenwisseling” illustreren.

Is er sindsdien iets nieuws onder de zon in verband met onze taalperikelen? Is er lering gehaald uit het verleden? In welke mate en in welke richting zijn de geesten geëvolueerd? Staan wij vandaag, aan de vooravond van de concretisering van “Verenigde Staten van Europa”, met zijn allen achter het Algemeen Nederlands als standaardtaal voor zowel Noord als Zuid, of wordt de trend gezet door een andere groep, namelijk door hen die althans in Vlaanderen een particularistische strekking voorstaan en dus het “Vlaams” of een tussentaal belijden? Waarschijnlijk, aldus voorstanders van een algemene standaardtaal, zou Shakespeare in dit verband en in de Europese context iets hebben gezegd in de stijl van: *“to survive or not to survive, that's the question”*...

NOTEN

⁶ DEN DENDER-BODE, jg.1. Dit weekblad, waarvan het eerste nummer verscheen op zondag 20 september 1846, is uitgegeven in Aalst en was van liberale strekking. (Privé-archief)

² 14 februari 1847.

³ *Galimatias* = onzin.

⁴ *Sic vos non vobis* moet hier worden begrepen in de zin van “werk of inspanning ten bate van een ander of voor een vreemd doel”.

⁵ *Verba et voces et praeterea nihil* kan worden vertaald als “veel geblaat en weinig wol”.

⁶ *Baudeken* : vermoedelijk van het franse *baudet* = ezel.

